

Gröna Kvinnor & Platsens själ

Finstaområdet från Nerthus till Birgitta

Innehåll

Gröna Kvinnor berättar, allt hör ihop	4
Presentation	5
Karta över Finsta i dag	6
Platsens själ - Nerthus och Freja.....	6
Valan.....	9
Dryckeshorn	11
Freja, en Vanadis.....	12
Koppling mellan modergudinna och källor.....	13
Birgittas källa	14
Den Heliga Birgitta	15
Birgitta i historisk tid.....	16
Samma problem då som nu	20
Varför besöka Finsta.....	20
Epilog - Birgitta och den feminina principen	21
Vad vill Gröna Kvinnor	23
Jämställdhet NU	24

Gröna Kvinnor 2021
ISBN: 978-91-527-0120-1
Redaktör: Ewa Larsson
Text och fakta: Gunilla Larsson och Ewa Larsson
Layout och tryck: Allduplo Offsettryck AB

Gröna Kvinnor berättar, allt hör ihop

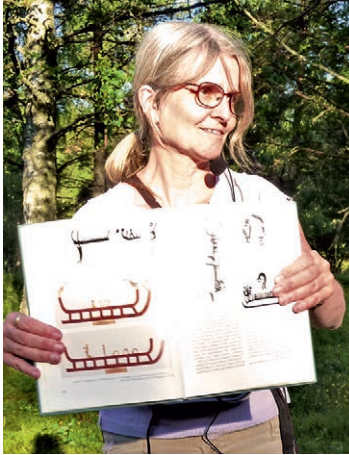
Maktstrukturer förändras över tid och maktordningar har verkligen inte alltid sett ut som de gör i dag. Gröna Kvinnor söker vägar för ett socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbart samhälle genom att leta goda exempel i närtid. Låt oss ge två exempel: Ett annat sätt att bruka skog är möjligt, att hugga träd och ha skogen kvar. Ett naturnära skogsbruk för både människa, djur och natur, och för att öka den biologiska mångfalden. Ett ekologiskt jordbruk är möjligt där betande kor, får, hästar ingår i själva brukningssättet. Det både ökar den biologiska mångfalden och minskar koldioxidutsläppen. Vi söker också kunskap om hur historiska maktskiften påverkats av olika trosföreställningar och konsekvenserna av dessa. Vi söker berättelser i naturen, i skrifter, i myter och folksagor. Vi hittar hur allt hör ihop och hur det påverkar hela samhällsbygget och med det våra relationer till varandra.

Vi tänker att framtiden tillhör dem som arbetar tillsammans, de nyfikna och de socialt empatiska. De som förstår att orsak och verkan hör ihop och att förändringar förutsätter omprövningar av vad som är ett gott liv att leva för alla.

Slutresultatet har blivit en väv vi tillsammans vävt för att ge en plats en själ. Vi arbetar utifrån ett helhetstänk och tar avstamp i vår gemensamma historia. Vi hoppas vi väcker din nyfikenhet att besöka Finsta i det vackra Roslagen, lära mer om kvinnans betydelse då och för framtiden.

Presentation

Gunilla Larsson, Fil.Dr. i Marinarkeologi står för fakta kring utgrävningar, kring Heliga Birgitta och historien om platsens själ. Gunilla har flera artiklar publicerade om Roslagen bl. a om kulturhistoria i Bygdeboken, Norrtälje kommun 2005 och Kvinnor & Sjöfart i skriften Rospiggen 2010. I Gunillas avhandling 2007 belystes hela Sjuhundra häradsbygdens historia under järnålder och medeltid, dvs från 500-tal till 1500-tal.

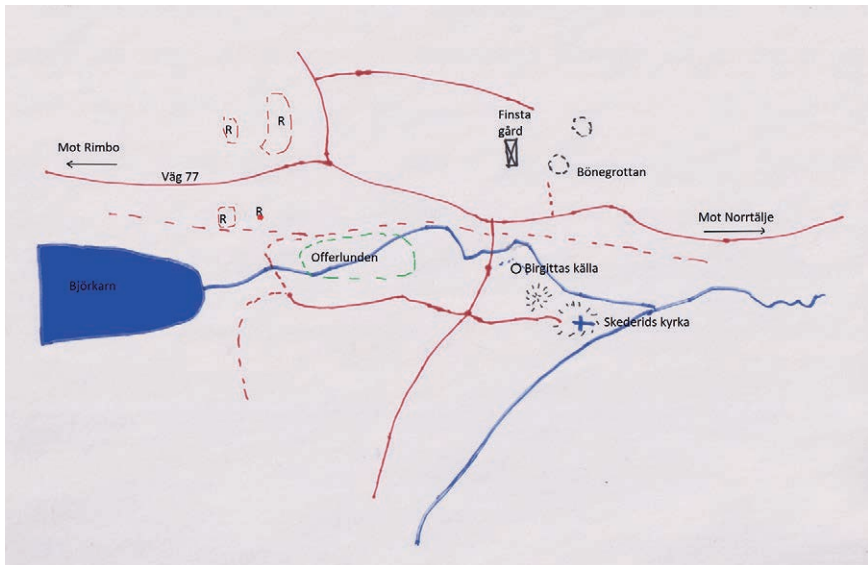
Ewa Larsson, Fil.kand i Samhällsvetenskap och ordförande för Gröna Kvinnor. Ewa har fyrtio års erfarenhet av politiska maktspel både som riksdagsledamot, stadsfullmäktig och som ordförande för Skarpnäcks stadsdelsnämnd. Ewa har skrivit om modersmyter i förhistorisk tid och dess kulturella samhällsbetydelse för den feminina principen kopplade till dagens maktsystem. Skrifter om hur feministisk grön ekonomi är både hållbar och jämställd finns på Gröna Kvinnors hemsida. www.gronakvinnor.se

Kirsten Brunsgaard Clausen, Religionshistoriker. Stycket om Braidō – Bruden på sidan 13 är från en artikel som Kirsten skrivit utifrån runristning Himmelstalund 400-tal, ett matricentriskt Skandinavien, en gren av det gamla Europa (Gimbutas), som överlevde till patriarkal makt anlände Norden.

Finsta i dag

Karta: Gunilla Larsson

Platsens själ - Nerthus och Freja

I Roslagen finns många spår efter tidigare kulturer, som sannolikt haft en matricentrisk tyngdpunkt, det innebär att modern har haft en ledande samhällsställning, en central betydelse. Även matrilineära spår kan hittas där arvgång gått från moder till dotter och martifokala samhällen där modern och barnen utgjorde kärnan i samhällsstrukturen. I historiska sammanhang talas om en kultur där en modergudinna, en kärlekens och fruktbarhetens kvinna-gudinna har ansetts hjälpa både människa som växtlighet och som bidrog till livets fortlevnad och till att ljuset kom åter när årshjulet vände vid Midvinter. De namn vi känner till på denna kraftfulla symboliska kvinna är Njörd/När, på latin Nerthus och vid järnålderns slut Freja.

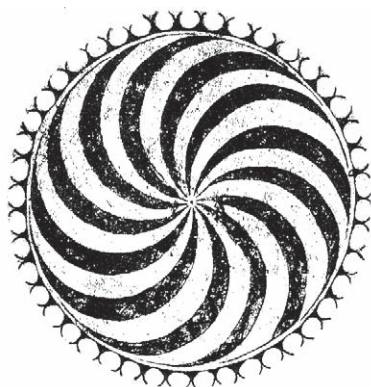
Hennes kulturella impuls anses ha varit så stark att den var avgörande för själva livets återkomst på våren och människans möjligheter att förflytta sig mellan världarna, från avslutat liv till nästa liv, en gudinna genom tiderna.

Njörd och Freja har symboliskt också kopplats till heliga livgivande vatten, det kunde vara sjöar, vattendrag, källor, och även heliga lundar. I Finsta är en offerlund funnen, en lund att ge votivgåvor till, runt lunden finns flera alar. Att det är just al i gåvo-offerlund är intressant. I samisk kulturhistoria är känt att de samiska kvinnorna tuggade gråalens bark för att få fram dess röda färg, symbolen för själva livet. Färgen användes sedan i en speciell kulturell ritual, en stor fest för björnen. En av de äldsta källorna om samernas björnfest kommer från Mellansverige, där många samer bott förr. Spår i Finsta är ett fångstgropssystem och själva namnet Finsta, där Fin- kommer från det äldre nordiska namnet för same som var finn, vilket lever kvar än idag i norska namnet Finnmark. Namnet ahl kan i sig betyda helgedom, som är känt från gotiskan, och i Litauen betyder al både 'helig lund' och 'helgedom'. Den röda färgen återfinns också på hållbilder och ristningar, då framtagen av rödockra vilket inte har funnits naturligt på denna plats. Men kan framställas genom att rosta järnhaltig jord, sjömalms och järnmalm.

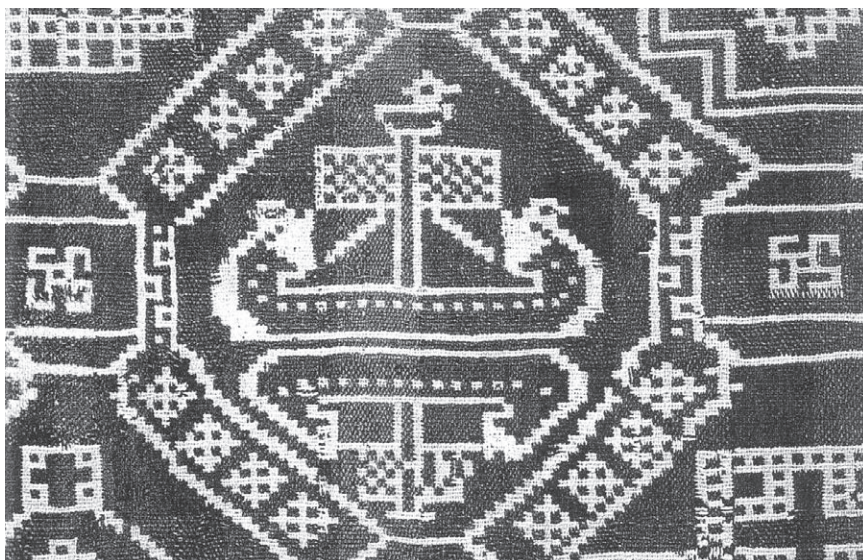
Under bronsåldern för 3800-2500 år sedan har både solen och skepp ansetts symbolisera en kvinnlig kraft som kan ha representerat ljus och vatten. Tacitus var en romersk historiker, etnograf, författare och statsman som reste och publicerade sina iakttagelser om olika samhällsstrukturer och maktförhållanden. Eftersom inte så mycket nedtecknats från bronsåldern så har stor betydelse fäst vid Tacitus bok om germanerna från år 98.

Tacitus besökte dessa trakter och skrev att folken i norra Europa dyrkade Nerthus, en latinsk variant av namnet Njörd. Det finns inget som säger att det inte är en princip för samhällsorganisering han berättar om, en princip som vilar på feminina grunder.

Bildsten Gotlands museum. Solsymbolen förekommer på de flesta av de äldre gotländska bildstenarna, från tiden före asatrons införande vid järnålderns mitt.

Skeppssymbol invävd i textil på Kyrkästället från Jämtland, daterad till 980-1160-talet.

Tacitus skriver ”hennes namn var Nerthus” och han kallar henne också för Moder Jord. Att fira årstidsväxlingar med festligheter, sång och dans är känt från Vanatid, det vill säga tiden före patriarkatens intåg på 500-talet. Och det är väl känt att ett samhälles kulturella bärighet stärks med gemensamma riter, tex vår- och höstdagjämning samt midsommar och midvinter. Liknelser dras till Isis som under en tidsperiod var Egyptens främsta kvinna-gudinna och som var föremål för kult i tidig mytologi, troligen fram till 500 talet. Tacitus nämner också att gudinnan Nerthus hade skeppet som symbol. Kopplingen till lundar finns i vissa ortnamn, såsom Närlunda. Inte långt ifrån Finsta finns Närtuna. Ortnamnet betyder ’den inhägnade platsen för gudinnan Njörd’, och här finns en undersökt gåvo-offerplats i den nu utdikade sjön Hederviken, som ursprungligen hetat ’Heligviken’. Ordet hel är förknippat med en annan tidig kvinna-gudinna i norra Skandinavien, Hel, som ansågs stå för helheten.

Tacitus beskriver kvinnans viktiga ställning i norra Europa, från en romares förvånade perspektiv (Germania kapitel 8, Hammarsteds översättning): ”Germanerna tror till och med, att hos kvinnan innebor något slags helighet och siarförmåga, och varken försmå de att inhämta hennes råd eller ringakta de hennes svar.”

Vad Tacitus då inte kände till var den Skandinaviska långa historiska traditionen att lyssna och rådfråga en kvinna, den traditionen skrevs ned hela tvåhundra år senare i de isländska sagorna.

Valan

Valans stav, Historiska Museet, Stockholm.

Valan, på fornisländska Völva, var en kvinna som vandrade runt eller söktes upp för att få råd av och hjälp till att dra slutsatser av olika skeenden. Ordet härstammar från volva och volr som betyder stav, staven var ett signum för hennes ämbete och hennes starka ställning. Asarna använde sedermera Valan för att spå utgång av krig och skrämdes med Ragnarök, att jorden skulle gå under.

Valan kan anses vara förebild för historiska kvinnor som sejdor, som spår och som spinner öden. Flera rika gravar där en kvinna begravts insvept i björnskinnskinn och med stav i har funnits. Flera återstår att gräva ut.

På de äldsta Skandinaviska figurinerna av modergudinnan, avbildas hon ofta iförd en eller två halsringar vilka anses var en symbol för henne. Som votivgåvor i mossarnas och sjöarnas vatten, skänktes till henne ofta en eller ett par halsringar av brons, ibland förgyllda.

Sådana finns funna i Himmene i Lohärad, några km från Finsta, i Gottröra och i Söderbykarl inte långt därifrån. Ordet Votivgåva har en lång förkristen historia som levt vidare inom kyrkan som tackoffer till gudomlighet och till helgon på olika vallfartsplatser. Ordet härstammar från latin, votum, och syftar på ett löfte, ett voto.

På 500-talet tar sig människor med en patriarkal ideologi till dessa platser.

Nya krigiska gudar som kallas asar tar succesivt över de gamla gudarnas mer fredliga roller. Dagens historiker är alltmer överens om att de som anlände var en fortsättning på hunnernas frammarsch söder och sydost ifrån. Vanernas sätt att organisera samhället förändras över tiden och Njörd, eller När, övergår till att ses mer som en fruktbarhetsgudinna med namnet Freja, vår fru. I folktron ger hon fortsatt kraft till både naturens liv som till människans liv och till livets fortgång. Kopplingar till vatten är fortsatt stark liksom symbolen av en båt formad som ett sköte, en fruktbarhetssymbol och kanske hopp om färd till nästa liv.

Enligt Britt-Marie Näsström, professor i religionshistoria och då speciellt utifrån kvinnans roll i fornskandinavisk och antikens religion, hade Freja förutom sin roll för fruktbarhet, även en funktion som förmedlare mellan olika världar som ansågs existera samtidigt. Vi ser det som det eviga kretsloppet. I det ljuset kan vi tolka att de som begravdes i båtgravar, och båten var fruktbarhetssymbolens grav. Så leder tankarna också till att den döda förbereddes för en resa till Freja för att kunna fortsätta att leva sitt liv i en annan dimension. Detta då dåtidens tro ju var att flera världar existerade samtidigt, en övre där

även gudarna bodde, en mellan där begravningen skedde och en undre där det också gick att leva ett hyfsat gott liv trots eventuella sjukdomar. Det finns liknade tankar om tre olika världar nedteknade både inom samisk som finsk-ugrisk äldre tro. Detta till skillnad från de senare i kammargravar begravna krigarna, vilka kan vara de som var ägnade till den nya asaguden Oden. Sannolikt var det Freja som tog emot i det dödsrike asarna skapade. Åtminstone antyds detta av bildstenar främst på Gotland där det troligen inte är vilken valkyria som helst som tar emot, utan Freja själv som möter de fallna krigarna. Kvinnan gjordes till mannens belöning om han var mordisk och råkade dö på slagfältet.

Frejas halsringar från yngre bronsåldern ca 3300-2500 år gamla, finns att beskåda på Erikskulle hembygdsgård i Roslagen.

Dryckeshorn

Dryckeshornet är en mycket gammal symbol för fruktbarhet och vänskap, att i kärlek dricka varandra till och är känt från flera håll i det gamla Europa. Inte långt ifrån Finsta, i Söderbykarl, har gjort fina fynd av dryckeshorn från järnålderns mitt, hornen har beslag av förgylld brons och finns att beskåda

på Historiska museet i Stockholm. Vi menar att Finstaområdets ställning historiskt ska förstås utifrån dess dåtida sjöhistoriska läge, vars centrala delar förr varit i det närmaste inhägnat av vatten och att vatten i sig ansetts heligt och använts vid olika ceremonier. Något som fortsatt

sker i vuxendop i vatten och vid barndop samt genom vigvatten. Det var dessutom lätt att komma till Finsta då de skandinaviska sjöfararna hade stor skicklighet att bygga och hantera sina båtar. Den bild som i dag förmedlas av män, kallade vikingar, med dryckeshorn i handen på en skränig ölfest i Valhall, är en sentida efterkonstruktion.

Bild vänster: Frankrike, Laussell, ca 25 000 år gammal där tretton streck är markerade på dryckeshornet. Bild höger: Gotland 500-tal, notera de tretton solstrålarna. I vår del av världen räknades tretton månader på ett år fram till dess att romarna ändrade kalendern genom att lägga till antalet dagar per månad. Det trettonde tecknet var ormen som då eliminerades.

Valkyria/Frejafigur påträffad i den vikingatida graven båtgrav 36 vid Prästgården i Gamla Uppsala, undersökt 1973. Graven innehöll lämningarna efter en äldre kvinna, kanske en vala?

Freja har flera namn bland annat Vanadis

Disablotet med disting och distingsmarknad var rikets viktigaste festlighet för henne som ursprungligen firades vid vårdagjämningen i Uppsala, ca sex mil från Finsta. Efter kristnandet i Sverige flyttades distinget och distingsmarknaden till Kyndelsmässan, för att det annars hamnade mitt i den kristna fastan före påsk. Distingsmarknaden firas än i våra dagar under denna tid på året.

Freja som moder- och kärleksgudinna kom att leva kvar i de ideal som sedermera representerades av Jungfru Maria. Och Birgitta, som kom att utnännas till den Heliga Birgitta lyfter fram moderlighetens betydelse i det kristna budskapet.

Vi Gröna Kvinnor fortsätter traditionen med att lyfta fram den feminina principen, att bry sig om varandra och Moder Jord.

Romantiserad teckning av Freja med sina katter, i sydligare länder hade namngivna gudinnorna lejon till följeslagare.

Koppling mellan modergudinna och källor

I Sverige finns **Brudkällor**, Brita- och Birgittakällor. De förklaras ofta som en tidig keltisk-kristen influens, men både det att Bruden ingår i cykeln av mytiska mödrar vars namn också finns att finna på flera ställen i europeiska landskap, och att mängden av Brud-källor, -sten, -högar, -berg och -sjöar i Sverige och Skandinavien tycks för överväldigande till att alla dessa på några hundra år skulle ha hunnit få namn efter det irländska helgonet - vars ursprung ändå i sin tur leder tillbaka till Bride, Brite, Brigit - Vårens Mö, Braido. Hon som överallt kommer med grönska, alstringskraft och nytt liv.

På Irland omvandlades vårbruden, Bride/Brigid, av kyrkan till ett lika högt älskat helgon, och idag tänder nunnorna varje vår hennes eld på hennes altare i Kildare, medan ungdomar i England blomstersmyckar källorna för St Brigid. Att Vårbruden var känd och älskad här i Norden vet vi säkrare än på något annat ställe i Europa, för hennes runor höggs in i berghällen av bergets viskvinnor, som på 400-talet insåg att mödrarnas tid var förbi. BRAIDO står det för alltid, där på heligberget vid Himmelstalund, utanför Norrköping. - Hon var här, BRUDEN-Braido/Brida/Braita/Brita/Birgitta.

Vårbruden ingår i den gammal-europeiska kretsen av fem metaforiska, mytiska kvinnor som tecknar året och människolivet: Disen (tösen), Ungmön (kärleksgivande), Modern (livgivande), Mormodern (kloka rådgivande) - och Hel, den eviga och uråldriga Visa Helheten i alltings kärna - hos oss kända som Bruden, Horan, När, Kärringen och Hel.

Firandet av Vårbruden har rötter i den kvinnoledda bronsålderns animistiska, shamanistiska långa era, som levde kvar här tills hunnerna kom till Norden på 500-talet och etablerade sin Centralasiatiska toppstyrda krigar- och

feodala samhällsmodell. Det var då asagudarna tog över, och Balder och Nanna flyttade in i Braidos hem, Braida-blick.

Dagens Mormor och Kärring, Anita Berger, skådespelerska och dragspels-trubadur. Medverkade i Sveriges första feministiska musikalbum 1974, med livmoder i strängarna.

Birgittas källa

I Finstatrakten finns många spår kvar efter den gamla gudinnekulten, bland annat i heliga källor, såsom Birgittas källa. Vid bestämda tillfällen dracks ur källans livgivande vatten och gåvor skänktes till källan. Under förhistorisk tid, fram till tusentalet, skänktes gåvorna till moder/fruktbarhets gudinnan som tack för liv och hälsa.

Gröna Kvinnor i Finsta, från vänster Gunilla Larsson, Tzighe Kifle, Ingegerd Akelsson Le Douaron, Kerstin Allergren, Maria Björke, Ewa Larsson och Märta-Lena Bergstedt.

Fortfarande på 1800-talet kallades den ibland för ”offerkällan”. I den tidigare ymniga källan har i vår tid anlagts en dricksvattenbrunn, som kan ses innanför en rosenplantering. En arkeologisk undersökning av Föreningen Sjuhundraleden på 1980-talet, utförd av Gunilla Larsson, visar att den ursprungliga källan varit mycket stor, kanske uppemot fyra meter i diameter, med stensatt kant. Den ursprungliga markytan låg ca 1,5 meter under nuvarande markyta, som täckts av fyllnadsmassor från det intilliggande tegelbruket.

Heliga Brigida av Kildare är under medeltiden en del av den kristnade versionen av modergudinnan och har sedemera sannolikt inspirerat Birgittas mor att döpa henne till just Birgitta. Detta irländska helgon och hennes föregångare har förmodligen ärats på denna centrala plats i Finstaområdet och givit namn åt källan. Helgonet kan, likt sina föregångare, kopplas till källor, och den gamla gudinnekulten levde kvar i hennes kult. Brigida levde år 453-521, hennes far var en välbeställd man, men modern en slavinna. Brigida tvingades när hon var tio år flytta hem till sin far, men fick arbeta där som tjänare. När fadern fick veta att hon delade med sig av husets mat och förnödenheter till fattiga och behövande blev han ursinnig, och tänkte sälja henne som tjänare till kungen. Kungen som var kristen, förstod att hon gjorde det på grund av sin gudstro och bad att hennes far skulle släppa henne fri. När hon blev befriad, förväntades hon gifta sig, men Brigida hade andra planer, att tjäna Gud. Hon vanställde sitt ansikte för att slippa gifta sig, och när hon var 14 år blev hon nunna. Några år senare grundade hon ett kloster i Kildare, som fick stor betydelse för Irlands kristnande. Klostret var för både män och kvinnor. Många sökte upp henne för att få råd och vägledning. Säkert var den Heliga Birgittas mor inspirerad av henne, när dottern fick namnet Birgitta. Vi vet att Sankta Brigida var en av den Heliga Birgittas starkaste förebilder, och påverkade hennes val i samma ålder att tjäna gud och hjälpa fattiga, och så små-

ningom att även hon grundade ett kloster. Sankta Brigida blev skyddshelgon för barnaföderskor, barnmorskor, nyfödda barn, utomäktenskapliga barn, kor och boskap. Hennes festdag var 1 februari då högtiden Imbolc firades, såsom festen för gudinnan firats i hundratals, kanske tusentals år tidigare. Hennes symbol var Brigidakorsen som är ett direkt arv från solgudinnans kors. Brigida hade också kon som eget attribut, kon som gav människan mjölk och som är en urgamal symbol för kvinnan och livgivning på många platser i världen.

Birgitta i historisk tid

Heliga Birgitta är en av den svenska historiens viktigaste personer, och hon är fortfarande välkänd över hela världen inom den katolska kyrkan. Finsta är känt över världen som platsen där den Heliga Birgittas föddes ca år 1303. Bland vissa manliga historiker har det under senare år ifrågasatts om det var Finsta och inte Fresta som var hennes födelseort. Emellertid finns det många spår kvar och traditionen har alltid pekat ut denna plats. Den som först utförligt nedtecknar Birgittas levnadshistoria, Margareta Claudotter, abbedissa i Vadstena kloster under 1400-talets senare del, anger Finsta som födelseort. Det finns dessutom dokument som visar att Birgittas far lagman Birger Persson hade Finsta som sin sätesgård vid tiden för Birgittas födelse. År 1301 beseglar han sin hushållerska Margaretas testamente på Finsta och samma år ger honom kungen ytterligare mark ”åtta örtugsland i Finsta för lång och trogen tjänst”. Vid Finsta finns dessutom många lämningar kopplade till den Heliga Birgitta.

På Finsta hade Birgitta sina första uppenbarelser. Den allra första anses vara i hennes rum på natten på gården. Dagens mangårdsbyggnad är uppförd på 1700-talet på den gamla grunden, där finns de medeltida källarvalven från Birgittas tid kvar. Det är Jungfru Maria som Birgitta möter: ”När flickan Birgitta, Kristi brud, redan uppnått sitt sjunde år, såg hon en gång, när hon låg vaken, mitt emot sin säng ett altare och en fru i skinande kläder sitta ovanför altaret. Fruen hade en kostbar krona i handen och sade: ”Kom Birgitta!” Hon hörde det, steg upp ur sängen och sprang fram till altaret. Fruen sade till

Finsta gård 1600-talet.

henne: ”Vill du hava denna krona?” Flickan svarade jakande, och sagda fru satte kronan på hennes huvud, så att Birgitta då liksom kände, hur kronans ring vidrörde hennes huvud. Hon återvände till sin säng, och synen försvann, men hon kunde dock aldrig glömma den.” (efter Nilsson 2007:15).”

Den kanske mest kända lämningen från Birgittas tid på Finsta är det stenkummel, i vars grotta enligt traditionen Birgitta när hon var tio år gammal fick sin första uppenbarelse av den korsfäste Kristus på klippväggen. Enligt berättelsen rann blod från spikhålen, liksom från lansstynget i sidan och droppar från törnekronan i pannan. ”Se hur plågad jag är” sa Kristus. Birgitta frågade då ”Herre, vem har sargat dig så?”, varpå Kristus svarade henne ”De som föraktar mig och glömmer min kärlek, de har gjort mig detta”. Ursprungligen var det i kumlet närmast gården som Birgitta ska ha haft sin bönegrotta, och här fanns även ett bönekapell som brann på 1500-talet. Vid en arkeologisk undersökning på 1980-talet hittades rester av bönekapellet.

Birgittas bönegrotta på ursprunglig plats och bönekapell avbildade i Erik Dahlbergs *Svecia Antiqua Hodierna*.

Birgitta är endast elva år gammal när hennes mor Ingeborg Bengtsdotter dör efter sin sjunde förlossning. Birgittas mor kom från den s.k. lagmansgrenen inom Bjälboätten, d.v.s. Folkungaätten som regerat Sverige sedan 1250. Bir-

Den äldsta bilden av Heliga Birgitta, vilken finns på hennes fars Bigger Perssons, gravhäll i Uppsala domkyrka.

gitta lämnas i sin moster Katarina Bengtsdotter Lejons vård som bodde på gården Aspanäs i Östergötland. Snart är det Birgittas tur att bli bortgift, trots att hon inte vill. Birgitta vill hellre gå den andra vägen som på den tiden var öppen för kvinnor, att gå i kloster och viga sitt liv åt Kristus. Birgitta är bara 13 år när hon och hennes syster Katarina blir bortgifta på samma dag av sin far, till sönerna till lagmannen i Västergötland, Ulf och Magnus Gudmarsson.

Birgitta och Ulf bosätter sig på Ulvåsa och de får åtta barn. Hennes erfarenheter som kvinna och mor kommer att prägla hennes framtida liv och verksamhet, hennes skrifter, liknelser och de uppenbarelser som senare ska komma. I sina skrifter tar Birgitta upp högaktuella frågor som kvinnomiss-handel, hustrumord, dåliga äktenskap, otrohet och barnuppfostran. Birgitta kommunicerar det hon ser som exempel på att Guds kärlek är sviken.

Birgitta hjälpte kvinnor som hamnat utanför samhället, t ex ogifta kvinnor med barn. Hon förstod att socioekonomiska faktorer låg bakom prostitution och såg därför till att prostituerade kvinnor gavs arbete så att de skulle kunna sluta prostituera sig. Hon hjälpte de mest utsatta i samhället, satt även tillsammans med tiggare och tiggde. Varje dag bespisades tolv fattiga vid hennes bord, att påminna om Jesus måltid med apostlarna. I underlaget för helgon förklaringen, kanonisationsakterna, beskrivs att ”av sina enskilda tillgångar lät hon i åtskilliga delar av sitt fädernesland iståndsätta förfallna sjuk- och fattighus och besökte och vårdade dess fattiga och sjuka med största omsorg.” Vid Ulvåsa lät hon bygga ett hospital och som personal rekryterade hon ”pålitliga kvinnor”.

Birgitta genomför tillsammans med Ulf pilgrimsfärder först till St Olofs grav i Nidaros, sedan år 1341 till St Jakobs grav i Santiago de Compostela i Spanien. Resan bär genom ett Europa som är härjat av pest och krig. Den påverkar henne starkt och hon drar sig inte för att bearbeta dåvarande kung Magnus Eriksson att försöka få stopp på det meningslösa krigandet mellan Frankrike och England.

Birgitta skrev och sa vad hon tyckte till både inhemska och europeiska makt-havare och påverkade med det politiska beslut, i synnerhet inom det sociala området och generellt emot krigshets. Tankegångar kring den feminina principen var hennes ledstjärna. Hennes tankegång kommer att bli ”där världen föröfts av manlighet, kan den räddas av moderlighet.”

Året efter blir maken Ulf sjuk och de flyttar in på klostret i Alvastra. I februari 1344 går han bort och det är efter det som uppenbarelserna sätter igång än mer. Birgitta ser det som att hon är ett språkrör för Kristus, och blir den första som använder den benämningen. Kristus dikterar och Birgitta skriver. Sammanlagt blev det mer än 600 uppenbarelser. Birgitta dör i Rom 1373 och blir kanoniserad 1391. Hennes dotter Katarina blir den första abbedissan i det kloster som Birgitta skapade i Vadstena.

Birgittas sociala engagemang och arbete för kvinnors villkor var långt före sin samtid.

Hon sade vad hon tyckte till Europas makt-havare och påverkade politiska beslut. I Sverige är hennes historia och skrifter inte lika kända. Inte heller är Skandinavien tidiga namngivna kvinnor kända, inte heller den feminina hållbarhetsprincip de stod för. På den tid Birgitta levde styrde patriarkatet, Birgittas ord kom som en frisk fläkt av förstånd.

Birgittastatyn i Vadstena utanför Mariagården.

Birgittas uppenbarelser innehåller många visdomsord, och utgjorde politiskt sprängstoff i sin samtid. Hon lyfter fram betydelsen av ett kvinnligt perspektiv för att göra världen bättre. För att förklara hur det ska gå till använder hon sina egna erfarenheter som kvinna och mor. I uppenbarelserna får också Kristus beskriva sitt lidande på korset som en förlossning:

”Såsom en moder födde jag genom mitt lidande människan från dödsrikets mörker till den eviga dagen. Jag bar henne så att säga i moderlivet med stor möda, när jag uppfyllde allt det som profeterats. Jag närde henne med min mjölk, när jag bragde henne mina ord och gav henne livets budord.”(VI:19).

Birgitta låter Jungfru Maria berätta om vikten av de sociala förhållandena genom liknelser från kvinnliga erfarenheter. Hon skriver att liksom spädbarn i kalla och fuktiga rum har svårt att ta till sig moderns bröst, har människor under svåra förhållanden svårt att ta till sig det kristna budskapet. Gång på gång återkommer hon till betydelsen av moderlighet i samhället.

Vadstena kloster var för både nunnor och munkar, men skulle enligt den av Kristus diktade ordensregeln ha kvinnligt ledarskap. I ett samtal med Jungfru Maria oroar sig Birgitta för hur män ska acceptera det: ”O min fru, lätt kunna kvinnor påträffas, som underkasta sig orden, men svårt ska det bli att finna män, som underkasta sig en kvinnas styrelse, särskilt som många av dem äro uppblåsta av världslig klokskap och världen tjuvar dem med hedersbetygelse, rikedomar och njutningar.” (Birgittas uppenbarelser 19).

Tidig Brigittaskulptur i trä. Tillverkad sannolikt i norra Italien i slutet av 1300-talet. Idag i Vadstena klosterkyrka.

Ebba Witt Brattström skriver (2003), i sin bok ”I dig blev den store Guden en liten pilt”, Heliga Birgittas himmelska uppenbarelser, att Heliga Birgitta genom sina uppenbarelser skapade ”ett femte evangelium”, ett matriarkalt Mariaevangelium. Ebba lyfter fram att Birgittas uppenbarelser visar hur världen ska förstås och förbättras med ett kvinnligt perspektiv. De urval av uppenbarelser som Ebba valt är från Birgittas vardag som stormanshustru, dotter till en lagman och till en mor som kom från gammal hög släkt. De innehåller liknelser från erfarenheter från barnafödande, barnuppfostran, från bryggning av öl, från att baka och kanske främst från att leva i ett orättvist samhälle där män inte gärna låter sig ledas av en kvinna.

Samma problem möter kvinnliga ledare än idag

I sitt praktiska sociala samhällsarbete tog Birgitta hand om och hjälpte kvinnor som hamnat utanför samhället, som ogifta kvinnor med barn. Birgitta kom att bli en av de mer välbeställda kvinnorna i Sverige. Hon ägde tretton stora gårdar, kvarnar och sågar, masugnar och hyttor, och hennes mor härstammade från Folkungaätten. Det är lätt att anta att hennes samhällsposition bidrog till att göra henne till en av samtidens starkaste influenser.

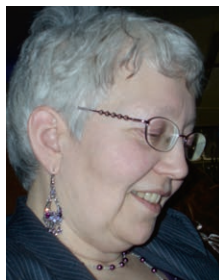
Den Heliga Birgittas verk är inte bara en tidig, skarp kritik mot patriarkala strukturer, utan även en kamp mot dem. Hon inför en modell för kvinnlig mänsklighet på gudsnivån. Det är värt att ta del av och aktuellt än idag, en mänsklighet för både kvinnor och män.

Varför Birgitta och varför besöka Finsta?

Märta-Lena Bergstedt, grön kvinna: ”Birgitta följde sitt modersarv från den kvinnliga ledaren under järnåldern - valan men i en kristen kontext. Valan sejdade - Birgitta fick uppenbarelser.”

Maria Björke, grön kvinna: ”Birgittas tid görs synlig på platsen, att gå i hennes spår skänker mej ro och vila, heliga lundar i vacker natur, källan och uppenbarelsegrottan, Jag kommer att göra fler besök.”

Epilog – Birgitta och den feminina principen

Den feminina principen har utvecklats olika. I Skandinavien har vi skattefinansierad skola, kultur, vård och omsorg. Något som Birgitta arbetade hårt för inom kyrkans ramar.

Naturen har dock lämnats utanför, faktum är att naturen medvetet har raderats bort av tidiga manliga filosofer som Aristoteles, och samtidigt raderades kvinnliga filosofer och lärare bort samt kvinnors rätt till universitet. Ett utrensningssarbete som vi i dag känner till från vår tideräkningens början i Grekland. Här finns mycket mer att beforska. Kvinnor ansågs stå närmare naturen och verkligheten och menade att kunskap byggde på samband och samspel. Män ansågs stå närmare logiken och ett abstrakt stereotypiskt tänkande grundlades där kvinnans värde som tänkare ifrågasattes. Ett dialektiskt förhållningssätt ansågs fint och växte fram med tes, antites och syntes. Motsatsförhållanden skapades vilket ansågs vara den riktiga vetenskapen där logik skulle befrias från verklighet. Naturfilosofer och kvinnors sätt att filosofera blev omodernt då vetenskapen utvecklades till att bli ett renodlat abstrakt tänkande. Kvinnor förpassades till den sociala omvårdande sfären, deras arbete blev att föda barn och ta hand om familjen.

Genom århundraden har många kvinnor och män arbetat för att återinföra den feminina principen och naturfilosofin. Det har inte gått så bra, klimatet skenar och den biologiska mångfalden är hotad. Det globala ekonomiska systemet och penningpolitiken bygger fortsatt på vinst utan hänsyn till verklighet. Orsak och verkan i alla produktions- och konsumtionsled synliggörs inte.

Gröna Kvinnor menar att människan i grunden är god och vill göra gott och att politiken måste ta sitt ansvar att ge henne de redskapen hon behöver. Företag ska inte fortsatt kunna bortse från verkligheten i produktion, oavsett om det är fossila produkter, kärnvapen, eller kemikaliefremställd mat. Hela samhället och företagandet bör administreras utifrån den feminina principen. Vi kan inte vänta längre på att den ”osynliga handen” eller den s.k. ”marknaden” av sig själv ska reglera sig själv. Den ”tipping point” vi är på väg mot kräver modiga politiker och ett starkt civilsamhälle.

Spansk medeltida altartavla, modern, barnet och den äldre kvinnan i mitten, till vänster St: Catherine, till höger St. Barbara.

Vad vill Gröna Kvinnor

Gröna Kvinnor ser till helheten och kopplar ihop mäns våld mot kvinnor och våld mot naturen, moder jord, som symtom på samma patriarkala struktur baserad på över och underordning. I fokus är jämställd ekonomisk omställning utifrån naturens rättigheter, social hållbarhet och biologisk mångfald. Genom att belysa sammanhang mellan människa, samhälle och natur, organiserar vi kvinnor att ta aktiv del i samhällsbygget.

Utifrån regeringens jämställdhetspolitik om att kvinnor och män ska ha lika inflytande och makt i samhället arbetar vi med olika redskap. Agenda 2030 liksom FN:s kvinnokommission, CSW, samt FN:s arbete med klimatkonventionen, UNFCCC, samt mötena mellan partier, COP, konventionen om att eliminera all diskriminering gentemot kvinnor, CEDAW, samt FN:s resolution 1325 om kvinnors rätt till fred och säkerhet. Vi kunskapar om att människan är social, har levt fredligt i tiotusentals år och att den krigiska giriga parentes vi lever i nu historiskt är synnerligen onormal och leder klimatet till kollaps. Vår vision är långsiktigt hållbara demokratiska samhällen som lever jämställt inom de ramar naturen sätter. Vägen går via en partnerskapsekonomi där köpare och säljare behandlas likavärdiga och med ansvar för kommande generationer på en marknad där ingen tar mer än vad den ger tillbaka.

Vi lyfter fram historiska förebilder att visa hur den feminina principen; att ge, känna samhörighet, empati och ta ansvar är bra för hela mänskligheten. Att behandla andra och moder jord, som du själv vill bli behandlad och så att alla kan leva ett gott liv.

Bli medlem i Gröna Kvinnor
Sätt in 100 kr på bg 5412-6867
Skriv namn, adress och mail.

Jämställdhet NU

- Vi synliggör kvinnors fattigdom i världen, visar på strukturella samband mellan ojämställdhet, miljöförstöring, krig och patriarkala strukturer. Kvinnor som får utbildning samt rätt till preventivmedel väljer att föda färre barn.
- Vi belyser hur välfärd vilar på naturens tjänster och biologisk mångfald. Rätten att civilt organisera sig och ge omsorg åt varandra är grundläggande för ett samhälles välbefinnande och borde tillmätas större demokratisk och ekonomiskt betydelse.
- Vi tydliggör patriarkal uppbyggnad av energisystem, ser samband mellan uranbrytning, kärnkraft, kärnavfall och kärnvapen samt visar vägen till självförsörjande förnybara energisystem.
 - Vi ger en jämställd bild av sexualitet och arbetar mot sexuell över- och underordning konstruerad och konserverad genom pornografi, sexualisering av offentliga rum och media. Vi tar avstånd från surrogatmödraskap.
- Vi anser att kemikalier och nano-ämnen tydligt ska namnges i innehållsförteckningar. FN bör inrätta en Kemikaliepanel.
- Vi förespråkar ekologisk, naturnära och kemikaliefri odling, säger nej till Monsanto's GMO och patent på äldre frösorter.
 - Köttätare rekommenderar vi naturbetat kött.
 - Vi uppmärksammar vem som förorenar vatten, kräver ansvar och ser vatten som en mänsklig rättighet.

www.gronakvinnor.se